

Houten Sionskerk

rapport 1658

Houten Sionskerk

Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van proefsleuven

A. van Benthem

Colofon

ADC Rapport 1658

Houten Sionskerk
Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van proefsleuven

Auteur: A. van Benthem

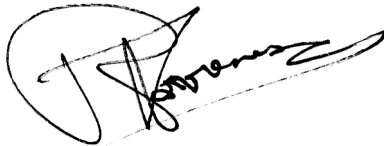
In opdracht van: Florie Projectontwikkeling

Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, november 2008

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend
uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'R. Torremans', written over a faint horizontal line.

Autorisatie:
R. Torremans

ISBN 978-90-6836-648-8

ADC ArcheoProjecten
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Tel 033 299 8181
Fax 033 299 8180
Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied	4
Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Algemeen	7
1.2 Vooronderzoek	8
1.3 Doel van het onderzoek en onderzoeksvragen	8
1.4 Opzet van het rapport	9
2 Methoden	9
3 Resultaten	9
3.1 Fysisch geografisch onderzoek	9
3.2 Sporen en structuren	11
3.3 Vondstmateriaal	12
4 Synthese	13
4.1 Algemeen	13
4.2 Beantwoording van de onderzoeksvragen	13
5 Waardering en selectieadvies	14
5.1 Waardering van de vindplaats	14
5.2 Selectieadvies	14
Literatuur	15
Lijst van afbeeldingen	15
Lijst van Tabellen	15
Verklarende woordenlijst	16
Bijlage I Sporenlijst	17
Bijlage II Vondstenlijst	17

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied

Provincie:	Utrecht
Gemeente:	Houten
Plaats:	Houten
Toponiem:	Sionskerk
Kadastrale gegevens:	Sectie: A, nummer: 3320
Kaartblad:	38F
Coördinaten:	139239/448815; 139289/448857; 139349/448862; 139354/448828
Projectverantwoordelijke:	A. van Benthem
Bevoegde overheid:	Gemeente Houten
Deskundige namens de bevoegde overheid:	Mevr. D. Schmutzhart
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):	31106
ADC-projectcode:	4108998
Complex en ABR codering:	Nederzetting onbepaald (NX)
Periode(n):	LME
Geomorfologische context:	oeverafzettingen
NAP hoogte maaiveld:	+4,68 m NAP
Maximale diepte onderzoek:	+2.15 m NAP
Uitvoering van het veldwerk:	24 & 26 september 2008
Beheer en plaats documentatie:	Provinciaal depot voor bodemvondsten, Utrecht

Samenvatting

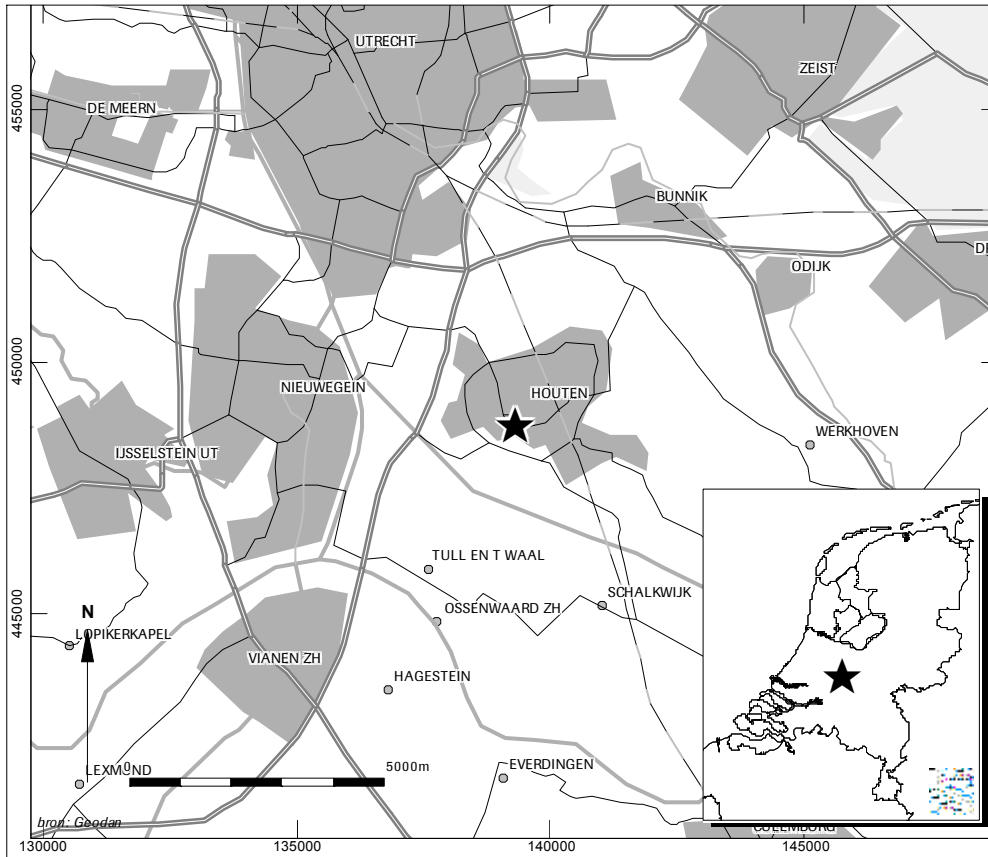

De verwachtingen die op grond van het vooronderzoek zijn gesteld, kunnen op basis van het huidige onderzoek worden bevestigd. In de proefsleuf zijn sporen aangetroffen uit de Late Middeleeuwen. Het niveau uit de IJzertijd is niet aangetroffen en is waarschijnlijk vergraven door de Middeleeuwse activiteiten. In vrijwel alle sporen werd behalve Middeleeuws aardewerk ook Late IJzertijd/Romeinse Tijd aardewerk aangetroffen, wat wijst op vergraving van een IJzertijd niveau. In een paar gevallen werd ook Vroeg Middeleeuws aardewerk aangetroffen. Ook dit komt mogelijk uit een vergraven niveau. De aangetroffen sporen bestaan uit 4 greppels, 1 sloot, 1 waterput, 3 kuilen, 4 paalkuilen en twee sporen waarvan de aard onbekend is. Alle sporen zijn aan de hand van het erin aangetroffen aardewerk te dateren in de 10^e/12^e eeuw. Aan de hand van deze resultaten gaat het om een behoudenswaardige vindplaats.

Afb. 1. De proefsleuf gezien richting het westen.

Tabel 1. Tijdsduur van de verschillende (pre)historische perioden.

PERIODE	TIJD IN JAREN				
Nieuwe tijd C	1850	na Chr.	-	heden	na Chr.
Nieuwe tijd B	1650	na Chr.	-	1850	na Chr.
Nieuwe tijd A	1500	na Chr.	-	1650	na Chr.
Late-Middeleeuwen B	1250	na Chr.	-	1500	na Chr.
Late-Middeleeuwen A	1050	na Chr.	-	1250	na Chr.
Vroege-Middeleeuwen D	900	na Chr.	-	1050	na Chr.
Vroege-Middeleeuwen C	725	na Chr.	-	900	na Chr.
Vroege-Middeleeuwen B	525	na Chr.	-	725	na Chr.
Vroege-Middeleeuwen A	450	na Chr.	-	525	na Chr.
Romeinse tijd	12	voor Chr.	-	450	na Chr.
IJzertijd	800	voor Chr.	-	12	voor Chr.
Bronstijd	2000	voor Chr.	-	800	voor Chr.
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	5300	voor Chr.	-	2000	voor Chr.
Mesolithicum (Midden Steentijd)	8800	voor Chr.	-	4900	voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd)	300.000	voor Chr.	-	8800	voor Chr.

Afb. 2. Locatie van het onderzoeksgebied op de topografische kaart.

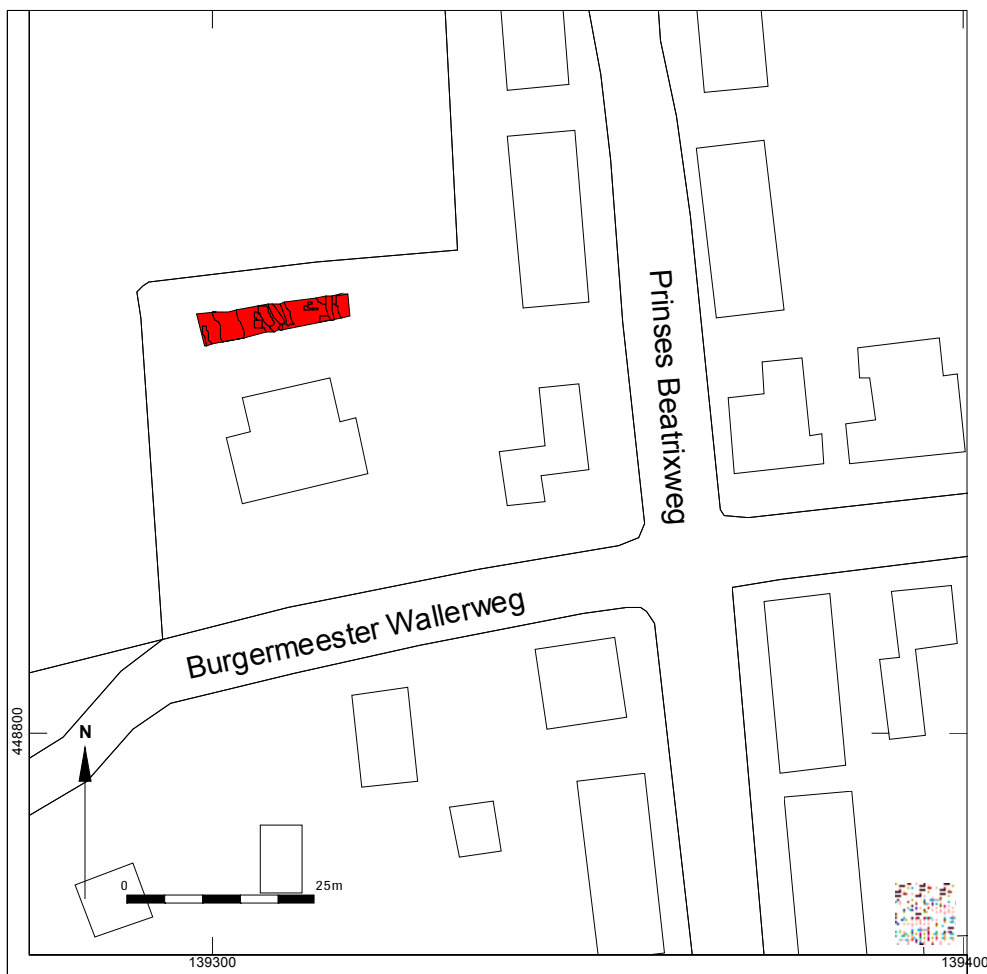

1 Inleiding

1.1 Algemeen

In opdracht van Florie Projectontwikkeling heeft ADC ArcheoProjecten een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) in de vorm van proefsleuven uitgevoerd voor het plangebied Sionskerk te Houten (afb. 3). In het plangebied zal nieuwbouw worden gebouwd, waarbij de ondergrond tot een diepte van ca. 70 cm zal worden verstoord en het nieuwe gebouw op schroefpalen tot een diepte van 12 meter wordt gefundeerd.¹ Vooronderzoek (zie §1.2) heeft aangetoond dat zich op deze locatie mogelijk resten uit de Late IJertijd en Late Middeleeuwen bevinden (zie voor periodisering tabel 1). De voorgenomen bouwplannen zullen deze vindplaatsen vernietigen of ernstig beschadigen.

Het plangebied heeft een oppervlakte van ca. 1900 m² en is momenteel in gebruik als parkeerplaats en is voor een deel bebouwd. Het gebied ligt ten westen van de historische kern van Houten en wordt begrensd door de Burgermeester Wallerweg in het zuiden en de Prinses Beatrixweg in het oosten. Zowel aan de oost- als aan de noordzijde wordt het gebied begrensd door een parkje. In het gebied is 1 proefsleuf aangelegd met een totale oppervlakte van 70 m².

Afb. 3. Locatie van de opgravingsput.

¹ Mededeling Dhr. Lindgreen, Florie Projectontwikkeling.

Het veldwerk is uitgevoerd op 24 en 26 september 2008. In die periode is de proefsleuf aangelegd en onderzocht conform het Programma van Eisen (PvE), dat door R.A.C. Kroes is opgesteld.² Dit ontwerp is goedgekeurd door D. Schmutzhart van de gemeente Houten. De vondsten en bijbehorende documentatie die tijdens het IVO zijn verzameld, zijn gedeponneerd in het provinciaal depot voor bodemvondsten van de provincie Utrecht.

Het veldteam bestond uit de volgende personen: A. van Benthem (projectverantwoordelijke en veldarcheoloog), W. Jezeer (veldtechnicus) en J. Floor en G. Gerritsen (kraanmachinisten van de firma Agterberg). Senior archeoloog was R. Torremans. De contactpersoon bij Florie Projectontwikkeling is Dhr. Lindgreen. Het vondstmateriaal is bestudeerd door S. Ostkamp (aardewerk) en C. Van Pruisen (natuursteen).

1.2 Vooronderzoek

In verband met toekomstige ontwikkelingen in het plangebied Sionskerk is een archeologische inventarisatie in de vorm van een bureau- en booronderzoek, in het onderzoeksgebied uitgevoerd in juni 2006 door Briels.³ Dit onderzoek wees uit dat het plangebied zelf in het noordelijke gedeelte van een terrein van zeer hoge waarde (CMA-code 38F-003; monumentnummer 2956) ligt. Op dit terrein zijn bij onderzoek door de ROB in 1977 twee, van elkaar gescheiden, lagen met bewoningssporen aangetroffen, daterend uit de Late IJzertijd (2^e - 1^e eeuw voor Chr.) en de Late Middeleeuwen (11^e - 13^e eeuw na Chr.). Er is sprake van twee vindplaatsen uit de Late IJzertijd en uit de Late Middeleeuwen. Het gaat bij beiden om nederzettingsterreinen. De resultaten van zowel het opgravingsonderzoek uit 1977 als het booronderzoek uit 2006 wijzen erop dat de resten bestaan uit een zgn. 'vuile laag' waaronder zich grondsporen bevinden. Op basis van de tot nu toe uitgevoerde onderzoeken kan de conclusie getrokken worden dat de gaafheid van de beide vindplaatsen goed is. De vindplaatsen zijn naar verwachting gelegen boven het niveau van het grondwater. De conservering is naar verwachting goed.

Uit het booronderzoek is gebleken dat het middeleeuwse niveau op het huidige onderzoeksterrein zich soms vrijwel direct onder de bouwvoor bevindt, ca. 0,5 m -Mv, soms iets dieper, 0,6 à 0,8 m -Mv. Het niveau uit de IJzertijd is alleen aangetroffen tijdens het graafonderzoek in 1977. Er zijn geen diepte- of hoogtematen van dit niveau bekend. Men heeft destijds echter wel waargenomen dat beide niveaus gescheiden werden door een laag 'schoon'(rivier)sediment. De maximale diepte waarop archeologische resten zijn waargenomen tijdens het booronderzoek is 1,95 m -Mv.

1.3 Doel van het onderzoek en onderzoeksvragen

Het IVO in de vorm van proefsleuven heeft tot doel de aard, omvang en kwaliteit (gaafheid en conservering) vast te stellen van de vindplaats(en) in het gebied, om te komen tot een definitief oordeel over de behoudenswaardigheid ervan. Daarnaast moeten gegevens verkregen worden om hetzij verder archeologisch onderzoek mogelijk te maken, hetzij adequate maatregelen voor behoud en beheer te kunnen treffen.⁴

In het PvE zijn verschillende onderzoeksvragen gesteld. Deze worden in dit rapport beantwoord op basis van hetgeen in de proefsleuf is aangetroffen. Het is echter waarschijnlijk dat de getrokken conclusies bijgesteld moeten worden indien de vindplaats in de toekomst volledig wordt opgegraven. De volgende onderzoeksvragen zijn in het PvE gesteld:

- Wat is de horizontale begrenzing, de ligging en de omvang van de vindplaats/de archeologische resten?
- Wat is de diepteligging, de dikte en de stratigrafische positie van de archeologische lagen waarin de archeologische indicatoren zijn aangetroffen?
- Is er daadwerkelijk sprake van twee stratigrafisch gescheiden lagen, en zo ja wat is de aard van de scheidende laag en de invloed (in termen van erosie en gaafheid?) hiervan op het 'onderste' niveau?
- Wat is de aard en datering van de archeologische laag?
- Wat is de aard en datering van de grondsporen en de eventueel aangetroffen structuren?
- Zijn er structurele verbanden te herkennen tussen de nieuw opgegraven delen en het deel dat in 1977 is opgegraven?
- Wat is de aard van dergelijke verbanden?
- Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig, wat is de vondstdichtheid?
- Welke activiteiten hebben zich hier in het verleden afgespeeld en uit welke sporen/vondsten blijkt dit?
- Is sprake van meerdere fasen van gebruik en -zo ja- welke zijn de dateringen hiervan?

² Kroes 2008, PvE nummer 1141HOSB3.

³ Briels 2008.

⁴ Cf. Handboek ROB specificaties, juni 1998.

1.4 Opzet van het rapport

Dit rapport betreft een standaardrapport zoals genoemd in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 3.1 -specificatie VS05). In dit rapport worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd, waarna de eerste conclusies volgen.

Na de samenvatting en dit inleidende hoofdstuk volgt een omschrijving van de onderzoeksmethoden in hoofdstuk 2. Hoofdstuk 3 beschrijft de landschappelijke ligging van het gebied en de beschrijving van de aangetroffen grondsporen en vondstmateriaal. Vervolgens worden in hoofdstuk 4 de belangrijkste conclusies van het onderzoek gepresenteerd en worden de onderzoeksvragen beantwoord. In hoofdstuk 5 tenslotte wordt de waardering van de vindplaats gegeven en een selectieadvies uitgebracht.

2 Methodes

Het onderzoek is uitgevoerd conform de KNA 3.1 en het PvE.⁵ Tijdens het IVO is 1 proefsleuf aangelegd. De ligging van deze proefsleuf was oost – west georiënteerd. De proefsleuf was ca. 3,50 m breed en 20 m lang.

De vlakken zijn machinaal aangelegd, zonder schaafbak, omdat zonder het gebruik hiervan het vlak goed te lezen was. Tijdens de aanleg van het vlak zijn vondsten in vakken van 4 x 4 m verzameld. Grondsporen zijn direct ingekrast. De vlakken en de stort zijn met behulp van een metaaldetector onderzocht. Vervolgens is het vlak en ieder spoor daarin gefotografeerd en getekend met een *Robotic Total Station*, waarbij om de 4 m een waterpashoogte is bepaald. Alle aangetroffen grondsporen zijn met de hand gecoupeerd waarbij vondsten zijn verzameld. Een selectie van de coupes is gefotografeerd en allen zijn getekend op schaal 1:20. Het restant van de gecoupeerde sporen is vervolgens met de schep of troffel afgewerkt.

In de put was het nodig ook een tweede vlak aan te leggen, om zo het eventuele IJzertijdniveau op te zoeken.

Na de aanleg van het tweede vlak is het zuidprofiel aangelegd, gefotografeerd en getekend (op schaal 1:20) en vervolgens beschreven.

3 Resultaten

3.1 Fysisch geografisch onderzoek

Het plangebied bevindt zich op het snijpunt van de stroomgordelafzettingen van Hoon en Jutphaas (Berendsen & Stouthamer, 2001). Onder een verstoord pakket van 0,3 tot 0,5 m liggen oeverafzettingen van de Jutphase stroomgordel, die bestaan uit zwak zandige klei in het oosten van het plangebied en uit sterk siltig, matig fijn zand in het westen (beide bruingrijs). Op de bodemkaart van Nederland (1:50.000) valt het plangebied in een niet gekarteerde zone. Op basis van de bodemkundige samenstelling van de omgeving, bestaat de bodem in het plangebied uit kalkhoudende ooivaaggronden in zavel en lichte klei (Stiboka, 1981: code Rd90A) en/of kalkloze poldervaaggronden in zavel en lichte klei (Stiboka, 1981: code Rn67C).

De opbouw van het profiel, zoals aangetroffen in put 1, is als volgt (afb. 4). De bovenste laag bestaat uit ca. 40 cm bouwzand waarop de klinkers van de parkeerplaats zijn gelegd. De laag daaronder bestaat uit blauwgrijze, recent opgebrachte klei. Deze laag is ca. 30 cm dik. De volgende laag is mogelijk de bovenkant van de zogenaamde “vuile laag” die ook bij eerdere onderzoeken is aangetroffen. Deze, ca. 30 cm dikke, laag is echter recent doorgewoeld.⁶

⁵ Kroes 2008.

⁶ Dit is waarschijnlijk gebeurd bij de bouw van de Sionskerk. Er werden onder andere batterijen in de laag aangetroffen.

Afb. 4. Een deel van het zuidprofiel in put 1.

De laag daaronder is de werkelijke “vuile laag”. Deze laag is grijsbruin van kleur en bestaat uit matig zandige klei. Er werden fragmenten aardewerk, bot, verbrande klei en houtskool in deze laag aangetroffen. De aangetroffen grondsporen komen onderuit deze laag. Het onderscheid tussen de grondsporen en deze laag kon niet aangebracht worden. De vuile laag met daarin de grondsporen ligt op een groenbruine laag die ook nog wat vuil lijkt. De daaropvolgende lagen (afb.5.) zijn afwisselend horizontaal en golvend gelamineerd en bestaan afwisselend uit zand en klei laagjes (rivierafzettingen).

Afb. 5. De onderste lagen van het zuidprofiel in put 1.

3.2 Sporen en structuren

Put 1, vlak 1 (afb. 7 & 8)

De proefsleuf heeft 15 grondsporen opgeleverd die allen, aan de hand van het erin aangetroffen aardewerk, in de 10^e/12^e eeuw gedateerd worden. Het gaat om 4 greppels, 1 sloot, 1 waterput, 3 kuilen, 4 paalkuilen en twee sporen waarvan de aard onbekend is. De greppels (sporen 3, 5, 7 en 14) zijn allen bruingrijs van kleur en hebben een min of meer noordwest – zuidoost oriëntatie. De breedte varieert tussen 60 cm en 100 cm. De diepte varieert tussen de 20 cm en 30 cm. De sloot met spoornummer 1 heeft een zelfde oriëntatie als de greppels en is eveneens bruingrijs van kleur. De kuil met spoornummer 2 leverde weliswaar aardewerk uit de Late IJzertijd/Romeinse Tijd op, maar snijdt over een Middeleeuws spoor heen. De vulling is zeer verrommeld en lijkt niet op de overige sporen. Mogelijk is dit spoor van recente datum. De kuilen met spoornummers 4 en 12 zijn beiden bruingrijs gevlekt van kleur en hebben een diepte van, respectievelijk, 10 en 12 cm. De paalkuilen met de spoornummers 8, 9, 10 en 11 liggen bij elkaar, maar helaas kan er geen structuur aan verbonden worden. De sporen 10 en 11 zijn beiden op het vlak vierkant van vorm, grijs van kleur en hebben een diepte 18 cm. De sporen 8 en 9 zijn grillig van vorm, bruingrijs van kleur en hebben een diepte van, respectievelijk, 40 cm en 28 cm (afb. 6). Spoor 13 is waarschijnlijk de insteek van een waterput. In de coupe kon echter geen rest van een ton of boomstam worden vastgesteld. Waarschijnlijk ligt het werkelijke midden van de waterput aan de noordkant van de huidige opgravingsput.

De aard van spoor 15 kon niet worden vastgesteld omdat het spoor zich aan het einde van de put bevond. Waarschijnlijk gaat het echter om een sloot. Spoor 6 was in de coupe niet meer zichtbaar. Spoor 200 bleek een verkleuring in de vuile laag te zijn.

Put 1, vlak 2

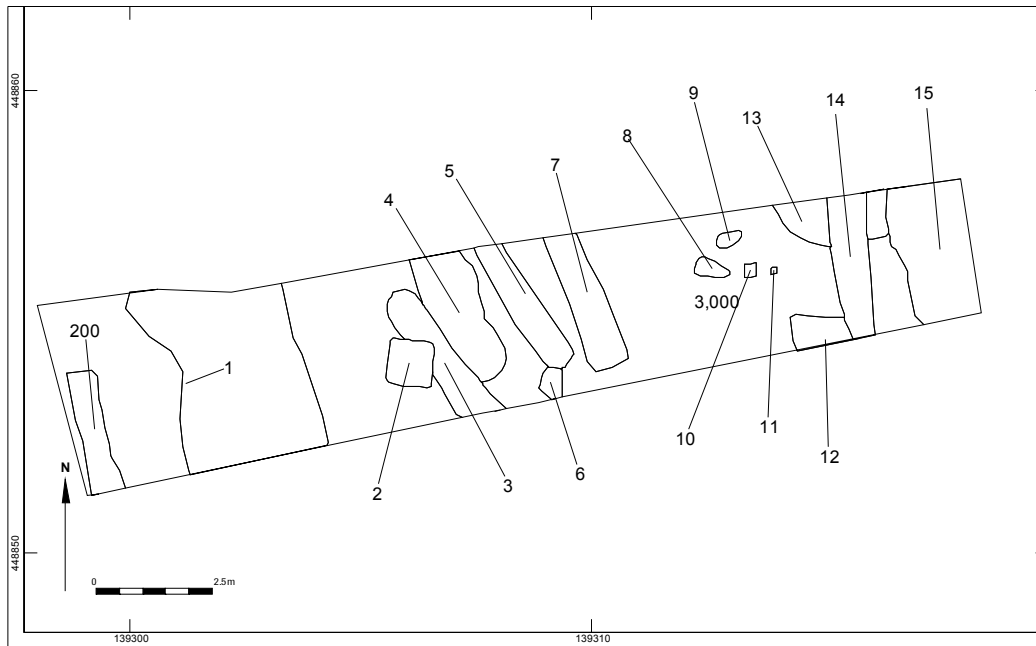
Vlak 2 is aangelegd om het eventueel aanwezige IJzertijdniveau op te zoeken. Omdat de put al flink diep was en er instortingsgevaar dreigde, is er met de graafmachine ca. 40 cm dieper gegraven dan vlak 1. Met de schep zijn kleine kijkgaatjes gemaakt om vast te stellen of er zich een bewoningsniveau bevond. Tot op een diepte van ca. 2,70 m onder maaiveld is er geen IJzertijd (bewonings)niveau aangetroffen.

Afb. 6. De coupe van spoor 8.

Afb. 7. De sporen in put 1, vlak 1, gezien richting het westen.

Afb. 8. De sporen in put 1, vlak 1.

3.3 Vondstmateriaal⁷

Tabel 2. Vondstmateriaal.

INHOUD	AANTAL	GEWICHT (in gram)
Aardewerk gedraaid	38	301
Aardewerk handgevormd	35	361
Bot	18	263.01
Bouwmateriaal	2	95
Natuursteen	12	646
Verbrande klei	12	174

In totaal zijn 117 vondsten geborgen. Dit zijn handverzamelde vondsten. De vondsten zijn gewassen en gesplitst naar de verschillende materiaalcategorieën (tabel 2).

Het *gedraaide aardewerk* bestaat uit fragmenten Pingsdorf en Maaslands aardewerk. Deze fragmenten kunnen in de 10^e/12^e eeuw gedateerd worden. Daarnaast werd er een klein fragment Badorf aardewerk aangetroffen. Dit fragment wordt in de 8^e/9^e eeuw gedateerd.

Het is te verdelen in twee categorieën: het prehistorische aardewerk bestaat uit fragmenten aardewerk die plantaardig gemagerd zijn. De datering hiervan zal in de Late IJzertijd/Romeins Tijd gezocht moeten worden.

Het Middeleeuwse aardewerk bestaat uit fragmenten kogelpot-, Paffrath- en blauwgrijs aardewerk die in de 10^e/12^e eeuw te dateren zijn. Daarnaast is er een aantal fragmenten die in de 8^e/9^e eeuw gedateerd moeten worden. Het gaat om een fragment van een vroege kogelpot en een zeer klein fragment van waarschijnlijk Karolingisch grijs aardewerk.

De categorie *bot* bestaat uit slechts 18 fragmenten. Dit is te weinig voor een analyse. Het bot is enigszins verweerd.

In de bovenkant van de vuile laag werden twee fragmenten *bouwmateriaal* in de vorm van baksteen aangetroffen. Het gaat echter om het gedeelte van de vuile laag die recent verrommeld is.

Het *natuursteen* bestaat uit enkele fragmenten tefriet. Dit zijn waarschijnlijk fragmenten van maalstenen. Verder bestaat deze materiaalgroep uit 1 kiezel en fragmenten tuf. Eén stuk tuf is een netverzwaarder.

De categorie *verbrande klei* bestaat uit 12 kleine fragmenten. Op geen van de fragmenten zijn takafdrukken waargenomen.⁸

⁷ Het vondstmateriaal is gedetermineerd door: aardewerk: S. Ostkamp en J. Dijkstra, natuursteen: C. van Pruissen.

⁸ Deze fragmenten verbrande klei zijn waarschijnlijk afkomstig van de wanden van boerderijen. Deze wanden bestonden uit vlechtwerk dat werd aangemeerd met klei.

4 Synthese

4.1 Algemeen

De verwachtingen die op grond van het vooronderzoek zijn gesteld, kunnen op basis van het huidige onderzoek worden bevestigd. In de proefsleuf zijn sporen aangetroffen uit de Late Middeleeuwen. Het niveau uit de IJzertijd is niet aangetroffen en is waarschijnlijk vergraven door de Middeleeuwse activiteiten. In vrijwel alle sporen werd behalve Middeleeuws aardewerk ook Late IJzertijd/Romeinse Tijd aardewerk aangetroffen, wat wijst op vergraving van een IJzertijd niveau. In een paar gevallen werd ook Vroeg Middeleeuws aardewerk aangetroffen. Ook dit komt mogelijk uit een vergraven niveau. De aangetroffen sporen bestaan uit 4 greppels, 1 sloot, 1 waterput, 3 kuilen, 4 paalkuilen en twee sporen waarvan de aard onbekend is. Alle sporen zijn aan de hand van het erin aangetroffen aardewerk te dateren in de 10^e/12^e eeuw.

4.2 Beantwoording van de onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen die in het Programma van Eisen zijn gesteld zullen hier worden beantwoord op basis van de bevindingen van het proefsleuvenonderzoek.

• Wat is de horizontale begrenzing, de ligging en de omvang van de vindplaats/de archeologische resten?
Aangezien er maar een relatief kleine proefsleuf is opgegraven, is deze vraag niet te beantwoorden. In de gehele sleuf zijn archeologische resten aangetroffen, dus is het aannemelijk dat in het gebied rondom de proefsleuf eveneens archeologische resten voorkomen.

• Wat is de diepteligging, de dikte en de stratigrafische positie van de archeologische lagen waarin de archeologische indicatoren zijn aangetroffen?
De vuile laag waarin archeologische resten zijn aangetroffen ligt op een diepte van ca. 90 cm onder maaiveld. Dit is ca. +3,70 m NAP. De archeologische grondsporen zijn echter pas zichtbaar in het vlak aan de onderzijde van deze laag, op een diepte van ca. 1,40 m onder maaiveld. Dit is ca. +3,30 m NAP. Tot op een diepte van ca. 2,70 m onder maaiveld is er geen IJzertijdniveau aangetroffen.

• Is er daadwerkelijk sprake van twee stratigrafisch gescheiden lagen, en zo ja wat is de aard van de scheidende laag en de invloed (in termen van erosie en gaafheid?) hiervan op het 'onderste' niveau?
Tijdens dit proefsleuvenonderzoek zijn geen twee stratigrafisch gescheiden lagen aangetroffen.

• Wat is de aard en datering van de archeologische laag?
Onder de archeologische laag zijn sporen aangetroffen uit de Late Middeleeuwen. De sporen bevatten echter behalve Laat Middeleeuws aardewerk ook in veel gevallen Late IJzertijd/Romeinse Tijd aardewerk en in een paar gevallen Vroeg Middeleeuws aardewerk. Ook in de vuile laag boven de grondsporen zijn fragmenten van zowel Laat Middeleeuws als Late IJzertijd/Romeinse Tijd aardewerk aangetroffen. Waarschijnlijk is het IJzertijd niveau vergraven door de activiteiten in de Middeleeuwen.

• Wat is de aard en datering van de grondsporen en de eventueel aangetroffen structuren?
De aangetroffen sporen bestaan uit 4 greppels, 1 sloot, 1 waterput, 3 kuilen, 4 paalkuilen en twee sporen waarvan de aard onbekend is. Alle sporen zijn aan de hand van het erin aangetroffen aardewerk te dateren in de 10^e/12^e eeuw. Er zijn geen structuren herkend.

• Zijn er structurele verbanden te herkennen tussen de nieuw opgegraven delen en het deel dat in 1977 is opgegraven?

• Wat is de aard van dergelijke verbanden?

Ook in het in 1977 opgegraven gedeelte zijn geen structuren herkend. Verder is het niet mogelijk om een verband te leggen omdat het onderzoek niet gepubliceerd is.

• Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig, wat is de vondstdichtheid?

In totaal zijn 117 vondsten geborgen. Het gaat om aardewerk, bot, bouw materiaal, natuursteen en verbrande klei.

• Welke activiteiten hebben zich hier in het verleden afgespeeld en uit welke sporen/vondsten blijkt dit?
Waarschijnlijk gaat het om resten van een nederzetting uit de Late Middeleeuwen. Er zijn echter geen sporen en/of vondsten aangetroffen die specifieke activiteiten laten zien.

• Is sprake van meerdere fasen van gebruik en -zo ja- welke zijn de dateringen hiervan?

Tijdens het proefsleuven onderzoek zijn fragmenten aardewerk uit de Late IJzertijd/Romeinse Tijd, Vroege Middeleeuwen en Late Middeleeuwen aangetroffen die meerdere fasen van gebruik van het gebied suggereren. De sporen zijn echter zonder uitzondering Laat Middeleeuws. Mogelijk hebben de Late Middeleeuwers de niveaus uit de Late IJzertijd/Romeinse Tijd en de Vroege Middeleeuwen vergraven. Daarnaast is het mogelijk dat het aardewerk uit de vroegere perioden uit de omgeving van het gebied is gekomen.

5 Waardering en selectieadvies

5.1 Waardering van de vindplaats

De waardstelling, zoals voorgeschreven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1, specificatie VS06) gebeurt op drie niveaus: belevingswaarde, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit. De eerste is niet van toepassing omdat de vindplaats niet bovengronds zichtbaar is. Alleen de laatste twee niveaus zijn op deze vindplaats van toepassing. De fysieke kwaliteit van de vindplaats is gebaseerd op haar conservering en gaafheid. De conservering geeft aan in hoeverre de resten behouden zijn, de gaafheid in hoeverre de vindplaats nog compleet is. De beoordeling is voor zowel gaafheid als conservering: drie punten voor hoge, twee punten voor middelhoge en één punt voor lage kwaliteit.

De vindplaats is ruimtelijk goed bewaard gebleven en kan dus worden beschouwd als zijnde van hoge kwaliteit. Het deel met sporen is echter van onvoldoende omvang om van een representatief deel van een nederzetting te spreken.

De conservering van de grondsporen is goed. Het aardewerk dat verzameld is tijdens het aanleggen van de sporenvlakken is weinig verweerd en gefragmenteerd. Bot is redelijk goed bewaard gebleven. Sporen met zaden erin zijn niet aangetroffen. De conservering van sporen en vondsten wordt hoog gewaardeerd. De waardering van beide fysieke kwaliteitscriteria is in totaal 6 punten. Dit is een score die bovengemiddeld (5 of 6 punten) is en die haar het predikaat 'behoudenswaardig' oplevert (tabel 3).

Ook op inhoudelijke kwaliteit, uitgedrukt in waarden voor zeldzaamheid, informatie en ensemble, wordt de vindplaats beoordeeld met hetzelfde puntensysteem. De resultaten van het onderzoek kunnen worden ingepast in de onderzoeken die in het verleden in het centrum van Houten hebben plaatsgevonden en kunnen een bijdrage leveren aan de kennis van het gebied vanaf de IJzertijd tot en met de Late Middeleeuwen.

De totale score voor de inhoudelijke kwaliteit is 9 en de waardering van de vindplaats op basis van deze criteria is dan ook hoog (7 punten of meer).

Tabel 3. Scoretabel waardstelling (naar KNA, versie 3.1).

Waarden	Criteria	Scores			Totale score
		Hoog	Midden	Laag	
Beleving	Schoonheid	Wordt niet gescoord			
	Herinneringswaarde	Wordt niet gescoord			
Fysieke kwaliteit	Gaafheid	3			≥ 5 behoudenswaardig
	Conservering	3			
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid	3			≥ 7 behoudenswaardig
	Informatiewaarde	3			
	Ensemblewaarde	3			
	Representativiteit	N.v.t.			

5.2 Selectieadvies

Uit de hoge score van de waardstelling blijkt dat de vindplaats behoudenswaardig is. Er wordt geadviseerd om de nieuwbouwplannen zodanig aan te passen dat de vindplaats behouden blijft. Als dit niet mogelijk is, zal de vindplaats *ex situ* behouden moeten worden en de in het PvE aangegeven gebieden opgegraven moeten worden.

Er wordt aangeraden het vervolgonderzoek pas uit te voeren op het moment dat de Sionskerk is afgebroken en het terrein bouwrijp gemaakt is. Dit in verband met de beperkte ruimte voor een graafmachine.

Literatuur

Briels, I.R.P.M., 2006: *Plangebied Sionspoort, gemeente Houten; archeologisch vooronderzoek: bureau- en inventariserend veldonderzoek*, Amsterdam. (RAAP-Notitie 1721).

Kroes, R.A.C., 2008: *Programma van Eisen Houten Sionskerk, PvE nummer 11414HOSB3*, Leiden.

Tent, W.J. van, 1996: *Archeologische kroniek van de provincie Utrecht over de jaren 1970-1979*, Utrecht.

Lijst van afbeeldingen

Afb. 1. De proefsleuf gezien richting het westen.

Afb. 2. Locatie van het onderzoeksgebied op de topografische kaart.

Afb. 3. Locatie van de opgravingsput.

Afb. 4. Een deel van het zuidprofiel in put 1.

Afb. 5. De onderste lagen van het zuidprofiel in put 1.

Afb. 6. De coupe van spoor 8.

Afb. 7. De sporen in put 1, vlak 1, gezien richting het westen.

Afb. 8. De sporen in put 1, vlak 1.

Lijst van Tabellen

Tabel 1. Tijdsduur van de verschillende (pre)historische perioden.

Tabel 2. Vondstmateriaal.

Tabel 3. Scoretabel waardestelling (naar KNA, versie 3.1).

Verklarende woordenlijst

Antropogene sporen Alle immobiele sporen van menselijke oorsprong, variërend van paalgaten of fosfaatvlekken tot muurresten.

AMK Archeologische Monumentenkaart geeft een overzicht van gewaardeerde archeologische terreinen in vier categorieën: 1) Archeologische waarde, 2) Hoge archeologische waarde, 3) Zeer hoge archeologische waarde en 4) Zeer hoge archeologische waarde beschermt. De AMK is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de RACM en de provincies en wordt beheerd door de RACM.

Archeologische indicatoren Indicatief archeologisch materiaal dat bij (boor)onderzoek een aanwijzing kan zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van een archeologische vindplaats.

Archis Archeologisch Informatie Systeem. Dit door de RACM beheerde systeem bevat informatie over o.a. onderzoeksmeldingen, vondstmeldingen, waarnemingen, complexen en monumenten.

¹⁴C Koolstof (radioactieve isotoop), gebruikt voor datering.

CIS Het landelijke registratienummer ten behoeve van archeologisch onderzoek, uitgegeven door het Centraal Informatiesysteem.

CMA Centraal Monumenten Archief.

Conservering De mate waarin grondsporen, anorganische (aardewerk, vuursteen, metaal, glas etc.) en organische archeologische resten (bot, zaden, hout etc.) bewaard zijn gebleven.

Ensemblewaarde De meerwaarde die aan een vindplaats wordt toegekend op grond van de mate waarin sprake is van een landschappelijke en/of archeologische context.

Ex situ niet ter plaatse. Aanduiding die wordt gebruikt om aan te geven of grondsporen en / of artefacten zich niet meer op de oorspronkelijke plaats in de bodem bevinden. Behoud ex situ is het bewaren van de archeologische informatie door definitief onderzoek (opgraven, documenteren en registreren).

Gaafheid De mate van (fysieke) verstoring van de bodem en/of de (eventueel aanwezige) archeologische waarden, zowel in verticale zin (diepte) als in horizontale zin (omvang)

Herinneringswaarde De herinnering die een archeologisch monument oproept over het Verleden.

IKAW Indicatieve kaart van archeologische waarden, een door de RACM geproduceerde kaart op landelijk niveau met de verwachte relatieve of absolute dichtheid van (bepaalde) archeologische verschijnselen in de bodem.

IVO Inventariserend Veld Onderzoek. Het verwerven van (extra) informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied, als aanvulling op en toetsing van de archeologische verwachting, gebaseerd op het bureauonderzoek middels waarnemingen in het veld.

Informatiewaarde De betekenis van een monument als bron van kennis over het verleden. De informatiewaarde wordt bepaald door de mate waarin (een opgraving van) het monument een bijdrage kan leveren aan nieuwe kennisvorming over het verleden.

In situ Achtergebleven op exact de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponneerd, weggegooid of verloren. Behoud in situ is het behouden van archeologische waarden in de bodem.

KNA Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie.

NAP Normaal Amsterdams Peil (=officieel peilmerk).

PVA Plan van Aanpak. Een door de opdrachtnemer op te stellen plan voor de uit te voeren werken waarmee beoogd wordt aan de vereisten zoals geformuleerd in het Programma van Eisen en/of het ontwerp te voldoen. Ook wordt hierin een voorstel gedaan voor de werkwijze waarmee de in het Programma van Eisen en/ of ontwerp geformuleerde resultaatsverwachtingen bereikt kunnen worden.

PvE Programma van Eisen. Het PvE is een door een bevoegde overheid opgesteld of bekrachtigd document dat de probleem- en doelstelling van de te verrichten werkzaamheden van de vindplaats geeft en de daaruit af te leiden eisen formuleert met betrekking tot het uit te voeren werk.

RACM Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurhistorie en Monumentenzorg, tot eind 2006 de ROB, Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek.

Representativiteit De mate waarin een bepaald type vindplaats typerend is voor een periode dan wel een gebied.

RTS Robotic Total Station. Hiermee worden vlakken direct digitaal ingemeten.

Schoonheid De esthetisch-landschappelijke waarde van een archeologisch monument, die vooral in zichtbaarheid tot uiting komt.

Selectieadvies Archeologisch inhoudelijk advies over de behoudenswaardigheid van een vindplaats. Dit wordt opgesteld aan de hand van de waarderingscriteria.

Zeldzaamheid De mate waarin een bepaald type monument schaars is (of is geworden) voor een periode of in een gebied.

Bijlage I Sporenlijst										
OPGR_ID	PUTNR	VLAKNR	SPOORN	AARDSPOR	VORM_VLAK	KLEUR	TEXTUUR	INSLUITSELS	VORM_COUPE	DIEPTE
HOUN-08	1	1	1	GR	LIN	BRGE	ks4	hk, aw		
HOUN-08	1	1	2	KL	VKT	BRGR	ks4	aw,hk,vkl	ONR	33
HOUN-08	1	1	3	GR	LIN	BRGR	ks4	hk,vkl,bt,aw	ONR	30
HOUN-08	1	1	4	KL	ONR	BRGR	ks4	hk,bt,aw	ONR	10
HOUN-08	1	1	5	GR	LIN	BRGR	ks4	hk,vkl	VLK	27
HOUN-08	1	1	6	XXX	ONR	LBRGR	ks4			
HOUN-08	1	1	7	GR	LIN	BRGR	ks4	aw,hk	VLK	20
HOUN-08	1	1	8	PK	ONR	DGR	ks4	HK	KV	40
HOUN-08	1	1	8	PK	ONR	GR	ks4	BT	KV	40
HOUN-08	1	1	9	PK	ONR	DGR	ks4	HK	ONR	24
HOUN-08	1	1	10	PK	VKT	GR	ks4		KV	17
HOUN-08	1	1	10	PK	VKT	GR	ks4		ONR	12
HOUN-08	1	1	11	PK	VKT	GR	ks4		KV	18
HOUN-08	1	1	12	KL	ONR	BRGR	ks4		ONR	12
HOUN-08	1	1	13	WA	ONR	BRGR	ks4	aw,ff	ONR	114
HOUN-08	1	1	14	GR	LIN	BRGR	ks4	AW	VLK	20
HOUN-08	1	1	15	GR	LIN	DBRGR	ks4	VKL	VLK	40

Bijlage II Vondstenlijst									
OPGR_ID	PUTNR	VLAKNR	VAKNR	SPOORN	VULLINGNR	VONDSTNR	INHOUD	VERZAMEL	DATUM
HOUN-08	1	1	1			1	MIX	AANV	9/24/2008
HOUN-08	1	1	2			2	MIX	AANV	9/24/2008
HOUN-08	1	1	3			3	MIX	AANV	9/24/2008
HOUN-08	1	1		1		4	MIX	AANV	9/24/2008
HOUN-08	1	1		3		5	MIX	AANV	9/24/2008
HOUN-08	1	1		2		6	AW	COUP	9/24/2008
HOUN-08	1	1		10		7	AW	COUP	9/24/2008
HOUN-08	1	1	5			8	MIX	AANV	9/24/2008
HOUN-08	1	1		8	1	9	AW	COUP	9/24/2008
HOUN-08	1	1		5	1	10	MIX	COUP	9/24/2008
HOUN-08	1	1		9	1	11	MIX	COUP	9/24/2008
HOUN-08	1	1		7	1	12	MIX	COUP	9/24/2008
HOUN-08	1	1		13	1	13	AW	COUP	9/24/2008
HOUN-08	1	1		14	1	14	MIX	COUP	9/24/2008
HOUN-08	1	1		13	2	15	AW	COUP	9/24/2008
HOUN-08	1	1		13	3	16	AW	COUP	9/24/2008
HOUN-08	1	1		4	1	17	MIX	SPIT	9/24/2008
HOUN-08	1	2		17	1	18	AW	AANV	9/26/2008